

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ БІЗНЕС-КОЛЕДЖ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії

_____ О.В. Куклін

«__»_____ 2021 р.

**ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З
ДИСЦИПЛІНИ «ГЕОГРАФІЯ»**

**на навчання для здобуття
освітньо-професійного ступеня
фахового молодшого бакалавра
на базі повної загальної середньої освіти за спеціальностями:**

051 «Економіка»

071 «Облік і оподаткування»

075 «Маркетинг»

076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

РОЗГЛЯНУТО

та рекомендовано до затвердження
на засіданні циклової комісії
суспільних дисциплін
протокол № 5 від 24.12.2020 р.

Черкаси – 2021

Географії: програма вступного випробування з навчальної дисципліни / Розробник: Куксенко С. І.; Черкаський державний бізнес-коледж. – Черкаси, 2021. – 45 с.

Розробник:

С.І. Куксенко, к.і.н., викладач вищої категорії, викладач-методист, голова предметної екзаменаційної комісії

*Затверджено на засіданні приймальної комісії
Черкаського державного бізнес-коледжу
(протокол № 3 від «8» лютого 2021 р.)*

© Черкаський державний
бізнес-коледж, 2021

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка	4
2. Перелік тем що виносяться на вступне випробування та вимоги рівня підготовки з математики	7
3. Структура екзаменаційної роботи	27
4. Критерії оцінювання завдань вступного випробування	29
5. Порядок переведення тестових балів у рейтингову шкалу 100-200 балів	30
6. Зразок екзаменаційної роботи	31
7. Рекомендована література	45

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступного випробування з географії на навчання для здобуття освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра в Черкаському державному бізнес-коледжі складається з пояснювальної записки, переліку тем, що виносяться на вступні випробування, вимог до рівня підготовки, критеріїв оцінювання та списку рекомендованої літератури.

Завдання вступного випробування вступників з географії:

- визначити рівень набутих знань і умінь;
- оцінити сформованість комплексного, просторового, соціально орієнтованого уявлення про Землю на основі краєзнавчого, регіонального та планетарного підходів;
- перевірити здатність застосовувати географічні знання та набуті уміння для аналізу природних, суспільних і господарських процесів, подій, явищ;
- встановити ступінь сформованості географічної культури.

Програма окреслює обсяг знань і вмінь з географії за програмою підготовки учнів на базі повної загальної середньої освіти та складена на основі програми зовнішнього незалежного оцінювання з географії за 2020 р.

Зміст завдань вступного випробування не виходить за межі цієї програми.

Білет складається з чотирьох видів завдань:

- завдання 1 – 10 з вибором однієї правильної відповіді. До кожного із завдань пропонується 4 варіанти відповіді, серед яких лише один правильний. Завдання вважається виконаним, якщо учасник вибрав та позначив правильну відповідь у бланку відповідей. Завдання 1-6 оцінюються в 1 бал;
- завдання 11–16 на встановлення відповідності. Кожне завдання оцінюється в 1 бал.
- завдання 17–24 відкритого типу з використанням географічних карт: необхідно зробити відповідні розрахунки і

дати відповідь на поставлені запитання. Кожне завдання оцінюється в 2 бали.

- завдання 25–30 тестові завдання з вибором трьох правильних відповідей із семи запропонованих. Завдання оцінюються в 3 бали.

Тривалість тестування – 2 астрономічні години.

На іспиті з географії вступник до вищого навчального закладу повинен:

1) вільно орієнтуватися за фізичними, економічними і політико-адміністративними картами;

2) уміти дати чітку і послідовну характеристику елементів природного середовища (рельєфу, клімату, вод, рослинності, тваринного світу) і показати основні взаємозв'язки між окремими елементами природного середовища;

3) уміти дати господарську оцінку природним умовами, показати зв'язки між природним середовищем та господарською діяльністю людини;

4) знати основні принципи розміщення виробництва і вміти показати їх застосування на практиці;

5) володіти необхідними навичками в роботі над планом, картою, глобусом, з цифрами, статистичним і географічним матеріалом, з деякими приладами, які використовуються в спостереженнях за погодою, в роботі на місцевості та ін.

Під час проведення вступного випробування з географії абітурієнти мають дотримуватись наступних правил поведінки:

- зберігати тишу;

- працювати самостійно;

- не користуватися довідниковими матеріалами (навчальними посібниками,

довідниками, електронними записними книжками, а також будь-якого вигляду шпаргалками);

- не розмовляти з іншими абітурієнтами, які екзамнуються;

- не здійснювати допомогу у виконанні завдань іншими абітурієнтами, які екзаменуються;
- не користуватися засобами оперативного (мобільного) зв'язку;
- не покидати меж території, яка встановлена приймальною комісією для проведення вступного випробування.

ПЕРЕЛІК ТЕМ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ВСТУПНЕ ВИПРОБУВАННЯ ТА ВИМОГИ ДО РІВНЯ ПІДГОТОВКИ З ГЕОГРАФІЇ

Розділ I Загальний географічний огляд земної кулі

Тема 1. Географія як наука, розвиток географічних досліджень.

Об'єкт та предмет вивчення географії. Місце географічних дисциплін у системі наук. Джерела географічних знань. Методи географічних досліджень. Розвиток уявлень про форму, розміри та рухи Землі. Найвизначніші географічні відкриття, видатні мандрівники. Географічні дослідження світу та України в різні історичні епохи. Вітчизняні вчені-географи. Сучасні географічні дослідження та їх значення.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати об'єкт та предмет вивчення географії, місце географічних дисциплін у системі наук, видатних дослідників території України.

Розрізняти методи географічних досліджень

Порівнювати та виділяти відмінності між джерелами географічних знань.

Аналізувати зміни в уявленнях про форму, розміри та рухи Землі, географічні дослідження світу та України в різні історичні епохи

Оцінювати значення географічних відкриттів і досліджень у минулому і та на сучасному етапі розвитку

Тема 2. Способи зображення Землі.

Зображення земної поверхні на малюнку, плані, карті, глобусі, аерофотознімку та космічному знімку. Поняття «план місцевості», «географічна карта», «топографічна карта», «азимут». Картографічні проєкції та спотворення. Елементи градусної сітки. Легенда карт. Види масштабу. Класифікація

карт. Топографічні карти та їх практичне використання. Визначення напрямків географічних координат об'єктів, абсолютної та відносної висоти місцевості, глибини морів і океанів. Способи вимірювання відстаней на різних географічних і топографічних картах. Орієнтування на місцевості за місцевими ознаками. Значення карт у житті людини.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати елементи градусної сітки карти, класифікацію карт, способи орієнтування на місцевості.

Розрізняти зображення земної поверхні на малюнку, плані, карті, глобусі, аерофотознімку та космічному знімку, картографічні проекції та види спотворень.

Користуватися легендою карт, різними видами масштабу.

Визначати на картах напрямки, прямокутні і географічні координати об'єктів, абсолютну та відносну висоту місцевості.

Вимірювати відстані на картах за допомогою масштабу та градусної сітки.

Оцінювати значення карт у житті і господарській діяльності людини

Тема 3. Літосфера та рельєф.

Внутрішня будова Землі. Поняття «земна кора», «літосфера», «літосферна плита», «тектонічні структури», будова та типи земної кори, породи та мінерали що її складають. Геологічне літочислення, геологічний вік, геохронологічна таблиця. Внутрішні процеси в літосфері. Рухи літосферних плит. Походження материків і океанів. Вулкани та землетруси, райони їх поширення. Зовнішні сили, що змінюють земну поверхню. Корисні копалини їх класифікація за походженням. Основні форми земної поверхні: гори і рівнини. Рельєф дна Світового океану. Значення рельєфу в господарській діяльності людини та вплив діяльності людини на рельєф.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати внутрішню будову Землі, особливості руху літосферних плит, будову материкової та океанічної земної кори, види корисних копалин за походженням, розташування основних форм рельєфу

Мати просторове уявлення про сейсмічні пояси, різні форми поверхні суходолу та океанічного дна, їх географічне положення, та геологічний вік за загальногеографічними та тематичними картами .

Пояснювати вплив внутрішніх і зовнішніх процесів літосфери на формування рельєфу, закономірності розміщення основних форм рельєфу та родовищ корисних копалин.

Оцінювати значення надр і рельєфу в житті та господарській діяльності людини, вплив на їхні зміни

Тема 3. Атмосфера та клімат.

Поняття «атмосфера», її склад та будова, значення. Сонячна радіація та її розподіл в атмосфері й на земній поверхні. Теплові пояси та їх межі (тропіки і полярні кола). Температура земної поверхні та повітря, її зміни з висотою і розподіл залежно від кута падіння сонячних променів. Атмосферний тиск його вимірювання. Основні пояси атмосферного тиску Землі. Загальна циркуляція атмосфери. Постійні вітри. Циклони й антициклони. Сезонні та місцеві вітри. Вода в атмосфері. Вологість повітря. Хмари. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі. Повітряні маси й атмосферні фронти. Поняття «клімат». Кліматичні пояси та області. Кліматична карта Залежність клімату від широти місцевості, морських течій, близькості до морів, рельєфу, антропогенного впливу. Погода, добові та сезонні коливання її метеорологічних елементів. Спостереження за погодою та її прогнозування. Вплив клімату та погоди на господарську діяльність.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати будову і склад атмосфери, компоненти погоди їх характеристику, кліматотворні чинники, просторове розташування кліматичних поясів та областей за кліматичною картою.

Уміти розв'язувати задачі на визначення висоти Сонця над горизонтом, зміни температури та атмосферного тиску з висотою, абсолютної і відносної вологості повітря, читати графічні зображення(моделі) показників погоди

Визначати типи клімату за кліматичними діаграмами

Пояснювати причини та наслідки змін компонентів погоди та клімату, закономірності розподілу температури, атмосферного тиску й опадів на Землі; особливості атмосферної циркуляції та умови формування циклонів й антициклонів, постійні та сезонні вітри. дію кліматотворних чинників на формування типів клімату

Аналізувати взаємозв'язки між компонентами погоди та клімату та причини їхніх добових і річних змін, наслідки цих змін для природи і людини в різних кліматичних поясах та областях.

Прогнозувати погоду за описом місцевих ознак та синоптичною картою.

Оцінювати вплив господарської діяльності людини на атмосферу та наслідки зміни клімату

Тема 5. Гідросфера.

Поняття «гідросфера» та її основні частини. Світовий океан та його частини: океани, моря, затоки, протоки. Суходіл в океані. Властивості вод Світового океану та причини її неоднорідності. Водні маси. Рух води в Світовому океані. Морські течії. Води суходолу. Річка та її частини. Елементи річкової долини. Річкові басейни. Живлення та режим річок. Озера, їх походження. Болота. Льодовики, багаторічна мерзлота. Підземні води.

Джерела. Штучні водойми. Використання Світового океану та вод суходолу в господарській діяльності людини.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати частини Світового океану та вод суходолу, просторове розміщення найважливіших гідрографічних об'єктів за картою, властивості вод.

Визначати за картою географічне положення водних об'єктів, падіння, похил, витрати води в річці.

Розрізняти способи зображення вод суходолу на пані місцевості і на карті водні маси за їхніми характеристиками.

Аналізувати схему світового кругообігу води, роль Світового океану в географічній оболонці; причини та наслідки рухів води в океані, річці, залежність напрямку і характеру течії річок від рельєфу, особливості живлення і режиму вод суходолу.

Оцінювати роль води в природі та господарській діяльності людини, її вплив на зміни, що відбуваються в гідросфері

Тема 6. Біосфера.

Поняття «біосфера», її складові та межі. Ґрунти, їхні властивості та відмінності. Рослинність суходолу і океану. Тваринний світ суходолу і океану. Вплив біосфери на інші оболонки. Вплив людини на біосферу. Охорона біосфери.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати поняття «біосфера», «ґрунт», рослинність, тваринний світ, межі та складові біосфери.

Порівнювати закономірності поширення ґрунтів і живих організмів на Землі.

Оцінювати вплив біосфери на інші оболонки, роль людини в біосфері.

Тема 7. Географічна оболонка Загальні закономірності природи Землі.

Поняття «географічна оболонка». Загальні закономірності географічної оболонки: цілісність, кругообіг речовин та енергії, ритмічність, комплексність. Зональні та азонанальні природні комплекси. Зміна природних комплексів під впливом господарської діяльності людини.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати суттєві ознаки понять «географічна оболонка», «природний комплекс», «географічний пояс», «природна зона».

Розрізняти характеристики просторової організації географічної оболонки, компонентний склад природного комплексу.

Виділяти особливості географічних поясів і природних зон, висотних поясів.

Пояснювати загальні закономірності географічної оболонки: зміну часу, поширення стійких і рухомих ділянок земної кори та відповідних їм форм рельєфу, кругообігу речовин і енергії, цілісності, ритмічності.

Аналізувати взаємодію компонентів природи у природному комплексі на суходолі та океані, наслідки взаємодії оболонок Землі.

Оцінювати вплив загальних географічних закономірностей на життєдіяльність людини та людини на географічну оболонку

Розділ II Географія материків та океанів

Тема 8. Фізико-географічний огляд континентів та материків: Євразія, Африка, Північна Америка, Південна Америка, Австралія, Антарктида.

План географічної характеристики материка. Особливості фізико-географічного положення. Основні елементи берегової лінії. Дослідження та освоєння. Геологічна будова. Основні форми рельєфу материка. Корисні копалини та закономірності їх

розміщення на материку. Загальні особливості клімату. Кліматичні пояси і типи клімату. Води суходолу: головні річкові системи, озера, басейни підземних вод, їх гідрологічні особливості. Природні зони та закономірності їх розміщення. Особливості ґрунтового, рослинного покриву та тваринного світу. Найбільші національні парки. Населення.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати алгоритм характеристики материка за типовим планом, дослідників природи, особливості фізико-географічного положення, історію відкриття та дослідження, основні форми рельєфу та корисні копалини материка

Визначати особливості фізико-географічного положення .

Розрізняти основні елементи берегової лінії материка та форми рельєфу, кліматичні умови в різних кліматичних поясах
Аналізувати води суходолу та природні зони материка.

Аналізувати взаємозв'язок геологічної будови, рельєфу та закономірностей розміщення корисних копалин на материку.

Пояснювати загальні особливості кліматичних умов, розподілу внутрішніх вод та унікальність видового складу представників органічного світу.

Порівнювати природні зони материка за ознакою домінуючих типів ґрунтів, рослинного покриву та типових представників тваринного світу.

Оцінювати расовий склад та розміщення населення в межах материка.

Розділ III Географія України

Тема 9. Україна та її географічні дослідження.

Формування території, сучасні розміри, адміністративно-територіальний поділ. Географічне положення, кордони, розташування території України стосовно годинних поясів. Місце України на політичній та економічній карті світу. Господарська оцінка економіко-географічного положення.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати розміри держави, країни з якими Україна має кордони, як формувалася територія України, причини територіальних змін України в минулому та сучасний адміністративно-територіальний устрій.

Аналізувати фізико-географічне та економіко-географічне положення території України, його особливості в Європі та світі.

Вміти визначати координати крайніх точок, місцевий час у різних регіонах України, характеризувати поясний та літній час, узгоджувати київський час із часом в інших годинних поясах

Тема 10. Рельєф, тектонічна, геологічна будова, мінеральні ресурси України.

Основні риси рельєфу: низовини, височини, гори. Особливості геологічної будови території України. Геоморфологічна будова і основні форми рельєфу. Закономірності поширення, характеристика і господарська оцінка паливних, рудних і нерудних корисних копалин.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати основні орографічні одиниці України: низовини, височини, гірські системи; найвищі точки рівнинної частини, Українських Карпат і Кримських гір, найбільші гірські перевали, найбільші родовища корисних копалин України та їх розміщення на карті.

Визначати поняття «платформа», «щит», «плита», «область складчастості», взаємозв'язки між тектонічною, геологічною будовою та рельєфом, закономірності поширення мінерально-сировинних ресурсів, господарське значення.

Аналізувати тектонічну карту, умови утворення й закономірності поширення основних типів та дрібних форм

рельєфу, приклади впливу господарської діяльності людини на рельєф.

Порівнювати особливості природних умов території України в різні геологічні ери.

Оцінювати заходи щодо раціонального використання та охорони надр України

Тема 11. Клімат і кліматичні ресурси України.

Основні кліматотворні чинники. Загальні риси клімату. Типи повітряних мас. Розподіл температур повітря і опадів на території України. Основні кліматичні показники. Неприятливі погодні явища. Енергетичні кліматичні ресурси. Прогноз погоди.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів..

Абітурієнт повинен:

Знати основні кліматотворні чинники та кліматичні показники. *Аналізувати* розподіл по території та річний хід кліматичних показників і кліматичних ресурсів України. Причини виникнення і наслідки дії небезпечних метеорологічних явищ на території країни, їх поширення.

Давати господарську оцінку кліматичним умовам і ресурсам України

Тема 12. Внутрішні води України.

Загальні гідрографічні особливості території України. Поверхневі води, особливості їх формування і розподілу. Основні річки, річкові басейни. Канали. Озера і водосховища. Підземні води. Болота, їх типи і поширення. Водний баланс і водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання і охорона.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати основні річкові системи, найбільші озера, канали та водосховища на території України, їх розміщення на карті.

Розрізняти за характеристиками гідрологічні особливості річок, озер, боліт, водосховищ і підземних вод України, ресурси та екологічні проблеми поверхневих і підземних вод.

Аналізувати закономірності в розподілі поверхневих та підземних вод на території України, показники водних ресурсів на території країни, наслідки дії несприятливих процесів, викликаних водними об'єктами в Україні, та шляхи протистояння їм.

Встановлювати зв'язок гідрологічного режиму водних об'єктів з кліматичними умовами, геологічною будовою та рельєфом.

Оцінювати проблеми забруднення та раціонального використання водних ресурсів України

Тема 13. Ґрунтовий покрив, земельні ресурси України. Рослинність і тваринний світ України.

Умови ґрунтоутворення, основні генетичні типи ґрунтів, закономірності їх поширення. Карта ґрунтів. Господарське використання ґрунтів. Земельні ресурси України. Охорона земельних ресурсів. Різноманітність видового складу, закономірності поширення рослинності. Рослинні комплекси лісів, степів, луків, боліт. Різноманітність видового складу тварин. Фауністичні комплекси лісової, лісостепової, степової зон, Українських Карпат і Кримських гір. Несприятливі фізико-географічні явища і процеси.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати генетичні типи ґрунтів в межах України, найпоширеніші види рослин та тварин.

Розрізняти основні чинники ґрунтоутворення, розподіл земельних ресурсів по території України; основні типи

рослинного покриву; видовий склад тварин, флористичні та фауністичні ресурси.

Оцінювати земельні, рослинні, тваринні ресурси в Україні їх стан та використання.

Тема 14. Природні комплекси України і фізико-географічне районування України.

Умови розвитку і характерні риси природних комплексів. Фізико-географічне районування України, його наукове і практичне значення. Природно-господарська характеристика природних зон України: мішаних лісів, лісостепової, степової. Українські Карпати і Кримські гори. Природні комплекси морів, що омивають Україну, проблеми використання і охорони.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати одиниці фізико-географічного районування.

Розрізняти особливості взаємодії компонентів природи в ландшафтах та їх класифікацію.

Аналізувати процеси зміни ландшафтів, схему фізико-географічного районування.

Оцінювати наукове і практичне значення фізико-географічного районування

Тема 15. Економіко- і політико-географічне положення України.

Проголошення незалежності України та її вплив на геополітичну ситуацію в Європі. Економіко- географічне положення і його господарська оцінка. Сучасний адміністративний поділ. Геополітичні аспекти взаємодії з іншими державами. Місце України на політичній і економічній карті світу.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати предмет вивчення економічної та соціальної географії, її місце у системі географічних наук.

Розрізняти методи географічних досліджень .

Аналізувати зв'язок економічної та соціальної географії з іншими науками.

Тема 16. Населення і трудові ресурси України.

Територіальні відмінності і чинники розміщення і густоти населення. Природні і екологічні умови життя населення та їхній вплив на основні показники його розміщення. Природний рух населення. Вікова і статева структура. Погіршення демографічної ситуації та шляхи розв'язання цієї проблеми. Економічна криза і демографічна політика. Міграція населення, види і причини. Національний та етнічний склад населення. Українська діаспора і причини її виникнення. Урбанізація та регіональні відмінності в її рівнях. Типи міських поселень. Функції міст і міські агломерації. Сільське розселення та його територіальні відмінності. Демографічні проблеми сільського населення України, шляхи їх вирішення. Трудові ресурси та їх розподіл за галузями господарства і в регіонах. Рациональне використання трудових ресурсів. Безробіття і його географічні аспекти.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати кількість населення в Україні, країни з найбільшою українською діаспорою, національний склад населення України, етнографічні групи. Основні релігійні громади України, міста-мільйонери та інші найбільші міста, географію трудових ресурсів України.

Характеризувати процес заселення території України в минулому, територіальні відмінності.

Аналізувати причини зміни кількості та нерівномірного розміщення населення в різні історичні періоди, особливості

національного складу населення в різних регіонах України, секторні та стовпчикові діаграми національного складу населення, особливості розміщення міських агломерацій, сільських поселень їх соціальні проблеми, забезпеченість трудовими ресурсами різних регіонів України, їхній кількісний та якісний склад, структуру зайнятості.

Розрізняти типи міст за розмірами та за функціями.

Розраховувати природний приріст, сальдо міграцій

Визначати на карті розміщення корінних народів та національних меншин.

Пояснювати: забезпеченість трудовими ресурсами різних областей України, причини неповного використання трудових ресурсів.

Оцінювати: проблеми зайнятості населення в Україні

Тема 17. Загальна характеристика господарства України.

Поняття про господарство і національний господарський комплекс. Історія формування господарського комплексу. Основні риси галузевої структури господарства. Сучасні проблеми розвитку та територіальної організації.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати: галузі виробничої й невиробничої сфери.

Аналізувати: показники економічного розвитку країни.

Оцінювати: зміни, що відбуваються в галузевій і територіальній структурі господарства України на сучасному етапі

Тема 18. Промисловість України.

Промисловість як сфера матеріального виробництва. Галузева структура паливної промисловості. Сировинна база. Вугільна промисловість. Нафтова промисловість. Нафтопереробна промисловість. Газова промисловість.

Електроенергетика як складова ПЕК. Основні типи електростанцій. Енергосистема Альтернативні способи одержання енергії. Чорна металургія. Сировинна база. Чинники розміщення. Кольорова металургія. Склад і сировинна база. Чинники розміщення підприємств галузі. Роль машинобудування у господарстві держави. Структура галузі. Міжгалузеві та внутрішньогалузеві зв'язки. Чинники розміщення: наукоємні, трудомісткі і металомісткі галузі. Хімічна промисловість, її галузева структура. Природно-сировинна база хімічної промисловості і використання відходів. Структура та значення лісової та деревообробної промисловості, особливості її розміщення. Целюлозно-паперове і лісохімічне виробництво. Галузева структура промисловості будівельних матеріалів. Чинники розвитку і розміщення. Сировинна база. Галузева структура легкої промисловості. Чинники її розміщення. Галузевий склад харчової промисловості. Чинники розміщення галузей.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати: найбільші підприємства, їх типи і проблеми функціонування.

Аналізувати: статистичні дані розвитку галузей промисловості. Схеми внутрішньогалузевих і міжгалузевих зв'язків.

Оцінювати: просторове розміщення основних районів та найбільших центрів галузей промисловості їх сировинну базу.

Тема 19. Сільське господарство України.

Значення сільського господарства в економіці держави. Галузева структура сільського господарства. Зв'язок сільського господарства з іншими галузями. Природно-географічні фактори розвитку сільського господарства. Сільськогосподарські угіддя, їх структура. Меліорація земель. Галузева структура і виробничі

особливості рослинництва. Тваринництво, його структура. Кормова база тваринництва.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати особливості розвитку рослинництва і тваринництва, проблеми галузі.

Аналізувати карту сільськогосподарської спеціалізації, статистичні дані щодо динаміки розвитку галузей рослинництва і тваринництва.

Тема 20. Соціальна сфера. Транспорт і зовнішньоекономічні зв'язки України.

Галузева структура, значення. Сфера послуг. Структура галузі. Рекреаційно-туристське господарство. Територіальна організація. Проблеми і перспективи розвитку галузі.

Основні види транспорту, їх характеристика. Особливості розміщення. Географія перевезень. Залізнична мережа України. Автомобільний транспорт, найважливіші автомагістралі. Трубопровідний транспорт, транзитні шляхи транспортування нафти і газу. Водний транспорт, морські і річкові порти. Повітряний транспорт. Зовнішньоекономічні зв'язки України.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати галузі соціальної сфери, основні види транспорту в Україні, міжнародні транспортні коридори.

Аналізувати рівень розвитку окремих галузей соціальної сфери в різних областях України та їхні проблеми, користуючись статистичними даними, техніко-економічні особливості різних видів транспорту.

Визначати за картою розміщення основних транспортних вузлів і найбільших магістралей, трубопровідного транспорту і міжнародних транспортних коридорів.

Оцінювати користуючись статистичними даними, вплив соціальної сфери на ефективність господарства та задоволення духовних і соціальних потреб населення, роль української транспортної системи в здійсненні міжнародних перевезень.

Тема 21. Економіко-географічні райони України.

Географічний поділ праці й економічне районування України. Донецький район. Придніпровський район. Північно-Східний район. Столичний район. Центральний район. Причорноморський район. Подільський район. Північно-Західний район. Карпатський район. Економіко-географічна характеристика (за типовим планом: економіко-географічне положення та його господарська оцінка; природні умови і ресурси; населення і трудові ресурси; особливості галузевої та регіональної структури господарства; промисловість та її структура; характеристика основних галузей сільського господарства; транспорт, основні його види та географія; зовнішньоекономічні зв'язки; регіональні відмінності).

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати зміст поняття „економічний район”, економічні райони України, територіальне розміщення.

Розрізняти економічні райони за критеріям їх виділення та спеціалізацією.

Аналізувати причини й наслідки господарських відмінностей різних районів України.

Тема 22. Сучасна політична карта та населення світу

Етапи формування політичної карти світу. Типологія країн. Показники, що визначають рівень економічного розвитку країн. Форми правління й адміністративно-територіальний устрій країн. Сучасна політична карта Європи, Азії, Африки, Америки, Австралії й Океанії. Міжнародні організації.

Кількість населення світу та його динаміка. Етнічний (національний) склад населення. Найчисленніші народи і мовні сім'ї. Релігії народів світу. Нерівномірність розміщення населення на Землі. Міське населення. Агломерації, мегалополіси. Процеси урбанізації Сільське населення світу Міграційні процеси. Трудові ресурси та зайнятість населення в різних сферах господарства країн та регіонів світу.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати зміст понять «країна», «держава», «залежна країна» та їх відмінності, етапи формування політичної карти світу, розміщення на карті держав світу та їхніх столиць, кількість населення світу і найбільших країн та його густоту в окремих регіонах, розміщення на карті найбільших мегалополісів світу.

Розрізняти основні форми державного устрою та правління країн світу, сутність понять «плем'я», «етнос», «нація», «народ», «народність».

Аналізувати особливості сучасної соціально-економічної типології та регіонального поділу країн світу, за діаграмами та картограмами демографічні показники населення світу, проблеми зайнятості.

Оцінювати політико-географічне положення країн світу, роль міжнародних організацій для узгодження діяльності громадських і державних структур різних країн.

Встановлювати причини нерівномірного розміщення населення, особливості вікового та статевого складу населення, напрями основних міграційних потоків, структуру зайнятості населення та відмінність її за регіонами.

Порівнювати структуру зайнятості населення в основних сферах господарства країн та регіонах світу.

Аналізувати

Тема 23. Географія світових природних ресурсів. Світове господарство. Глобальні проблеми людства

Природні ресурси світу: мінеральні, водні, земельні, лісові, рекреаційні, Світового океану. Ресурсозабезпеченість і ресурсозбереження.

Географія промисловості світу. Світова паливно-енергетична система. Географія вугільної, нафтової і газової промисловості. Електроенергетика світу. Чорна і кольорова металургія світу, основні райони розміщення металургійного виробництва. Машинобудування світу: географія основних галузей. Основні райони розміщення: хімічної, лісової і деревообробної, легкої, харчової промисловості.

Географія сільського господарства. Особливості розвитку і розміщення галузей рослинництва і тваринництва.

Географія транспорту. Розвиток та розміщення найважливіших видів транспорту: залізничного, автомобільного, водного, повітряного.

Міжнародні економічні зв'язки. Основні форми економічного співробітництва. Міжнародний туризм та його різновиди.

Виникнення і суть глобальних проблем людства. Найважливіші проблеми сучасності: демографічна, екологічна, енергетична, продовольча, бідності, війни і миру, освоєння ресурсів Світового океану та шляхи їх розв'язання.

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати види природних ресурсів та територіальні особливості їх розміщення, етапи формування світового господарства, зміст поняття «глобальні проблеми людства».

Аналізувати співвідношення ресурсозабезпеченості в окремих регіонах та країнах світу, розміщення провідних галузей промисловості світу; наслідки економічних відносин між країнами та групами країн світу, сутність, причини

виникнення, особливості кожної з проблем та можливі шляхи їх розв'язання.

Оцінювати рівень ресурсозабезпеченості та політику ресурсозбереження в різних країнах світу, значення галузей промисловості, сільського господарства, транспорту для розвитку світової економіки, сучасні тенденції розвитку світового господарства та взаємовідносини між країнами, наслідки прояву глобальних проблем на сучасному етапі розвитку суспільства, сталість розвитку (як стратегії людства XXI століття) в країнах з різним рівнем економіки.

Розрізняти основні райони розміщення провідних галузей промисловості; головні сільськогосподарські райони світу, транспортні система світу.

Тема 24. Економіко-географічна характеристика регіонів та країн світу

Економіко-географічна характеристика регіонів та окремих держав (за типовим планом: економіко-географічне положення та його господарська оцінка; природні умови і ресурси; населення і трудові ресурси; особливості галузевої та регіональної структури господарства; промисловість та її структура; характеристика основних галузей сільського господарства; транспорт, основні його види та географія; зовнішньоекономічні зв'язки; регіональні відмінності)

Загальна характеристика країн Європи. Німеччина. Велика Британія. Франція. Італія. Польща. Білорусь. Росія.

Загальна характеристика країн Азії. Японія. Китай. Індія.

Країни Америки. США, Канада. *Загальна характеристика країн Латинської Америки.*

Загальна характеристика країн Африки.

Загальна характеристика Австралії та країн Океанії

Основні вимоги до підготовки абітурієнтів.

Абітурієнт повинен:

Знати склад регіону, особливості розміщення та формування населення, господарства країн та регіонів.

Визначати галузеву структуру господарства країн певного регіону.

Розпізнавати країни за характеристикою по типовому алгоритму комплексної економіко-географічної характеристики країн. Робити висновки про причини економічного розвитку або спаду різних регіонів та країн.

Оцінювати значення інтеграційних процесів та процесів глобалізації на розвиток країн світу.

СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Для проведення вступних випробувань з математики для абітурієнтів на базі повної загальноосвітньої школи запропоновано 5 варіантів завдань.

Зміст завдань відповідає діючій програмі для загальноосвітніх навчальних закладів.

Кожен варіант містить тридцять завдань. На виконання роботи відводиться 120 хвилин.

Екзаменаційна робота з математики складається із завдань чотирьох форм:

1. Завдання з вибором однієї правильної відповіді (1-10). До кожного із завдань подано п'ять варіантів відповідей, з яких лише один правильний. Завдання вважається виконаним, якщо абітурієнт вибрав і позначив правильну відповідь у бланку відповідей А.

2. Завдання на встановлення відповідності («логічні пари») (11-16). До кожного завдання цієї форми у двох колонках подано інформацію, позначену цифрами (ліворуч) і буквами (праворуч). Щоб виконати завдання, необхідно встановити відповідність інформації, позначеної цифрами та буквами (утворити «логічні пари»). Завдання вважається виконаним, якщо абітурієнт правильно зробив позначки на перетинах рядків (цифри від 1 до 4) і колонок (букви від А до Д) у таблиці бланка відповідей А.

3. Завдання відкритої форми з короткою відповіддю (17-24). Під час виконання цих завдань абітурієнт має вписати отриманий числовий результат у тих одиницях величини, які вказані в умові завдання, до бланка відповідей А.

4. Завдання з вибором трьох відповідей з семи варіантів (25-30).

До кожного із завдань подано сім варіантів відповідей, з яких лише три правильні. Завдання вважається виконаним, якщо абітурієнт вибрав і позначив усі правильні відповіді у бланку відповідей

А.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗАВДАНЬ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Завдання вступного іспиту з географії:

визначити рівень набутих знань і умінь;

оцінити сформованість комплексного, просторового, соціально орієнтованого уявлення про Землю на основі краєзнавчого, регіонального та планетарного підходів;

перевірити здатність застосовувати географічні знання та набуті уміння для аналізу природних, суспільних і господарських процесів, подій, явищ;

встановити ступінь сформованості географічних компетенцій, географічної культури.

Завдання складаються з 30 завдань, об'єднаних у три блоки:

I – тестові завдання на вибір однієї вірної відповіді;

II – тестові завдання на співставлення географічних явищ (утворення логічних пар);

III – розв'язування завдань з використанням наведених географічних карт;

IV – тестові завдання на вибір трьох вірних відповідей із семиподаних.

I. Блок тестових завдань: загальна кількість – 10 тестів.

Вірною в кожному тесті може бути лише 1 відповідь.

Вірна відповідь - 1 бал.

Невірна відповідь - 0 балів.

Загальна кількість балів - 10.

II. Блок тестових завдань – 6 тестів

Загальна кількість елементів у послідовності – 4

Вірна послідовність всіх елементів - 1 бали.

Вірна послідовність трьох елементів – 0,5 бал.

Невірна послідовність двох і більше елементів - 0 балів.

Максимальна кількість балів за один тест – 1

Загальна кількість балів - 6.

III. Блок завдань, пов'язаних з використанням наведених географічних карт – 8

Загальна кількість завдань – 8

Кожна вірна - 2 бал.

Невірна відповідь - 0 балів.

Максимальна кількість балів за одне завдання – 2

Загальна кількість балів - 16.

IV. Блок тестових завдань – 6 тестів

Загальна кількість завдань – 6

Три правильні відповіді - 3 бали.

Дві правильні відповіді - 2 бали.

Одна правильна відповідь - 1 бал.

Невірні відповіді - 0 балів.

Максимальна кількість балів за один тест – 3

Загальна кількість балів – 18.

Оцінювання вступного іспиту з дисципліни “Географія” здійснюється на основі результатів вступного іспиту за 200-бальною шкалою.

Рейтингові оцінки за виконання тестових завдань вступного іспиту встановлюються лише тим вступникам, які подолали поріг «склав/не склав». Мінімальна рейтингова оцінка «100 балів» відповідає значенню порогового бала «склав/не склав» і дорівнює 25 тестовим балам

Порядок переведення тестових балів, отриманих абітурієнтом за виконання завдань екзамену у рейтингову шкалу **100-200 балів:**

За виконання завдань екзаменаційної роботи можна максимум отримати 50 екзаменаційних балів. Кількість отриманих абітурієнтом балів множимо на коефіцієнт 4,0 і одержуємо рейтингові бали по шкалі 100-200 балів.

Зразок екзаменаційної роботи

Завдання 1–10 мають по чотири варіанти відповіді, з яких лише один правильний. Виберіть правильний, на Вашу думку, варіант відповіді й позначте його.

1. Планета Земля

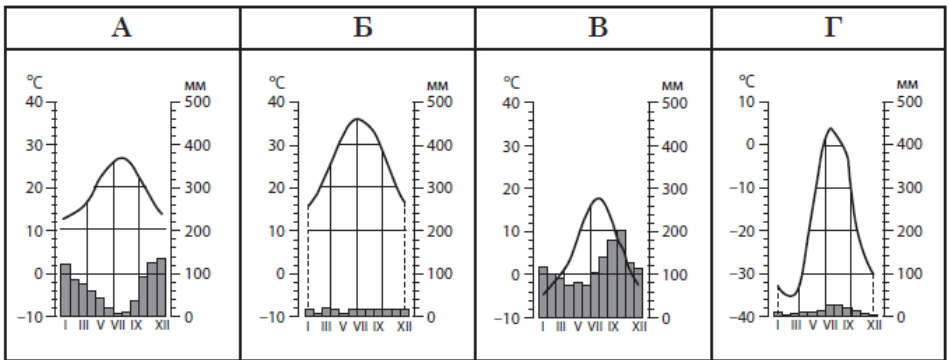
А має форму геоїда

Б обертається навколо Місяця

В складається з ядра та літосфери

Г має природний супутник Сонце

2. Проаналізуйте кліматограми, що характеризують кліматичні умови в чотирьох точках спостереження. Яка з цих точок розташована найближче до Північного полярного кола?

3. Різноманіття природних зон у помірному поясі Північної півкулі зумовлено

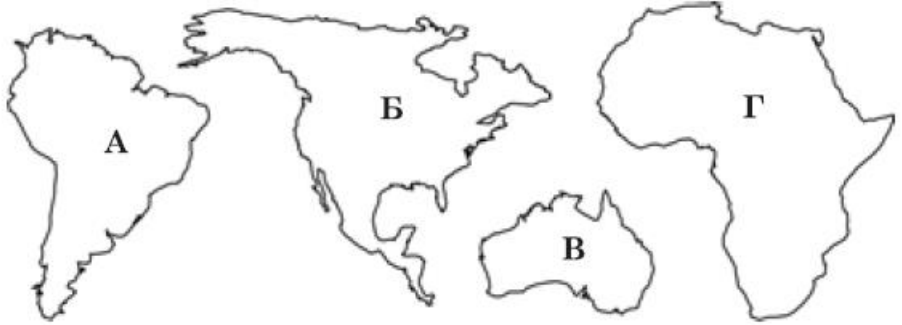
А чергуванням тектонічних структур різного віку

Б розташуванням великих за площею низовин і височин

В поширенням багаторічної мерзлоти й сучасного зледеніння

Г істотними відмінностями температури повітря й зволоження

4. Материк, розташований лише в Південній півкулі, на рисунку позначено буквою

А Б В Г

5. Доберіть характеристику антропогенного впливу на природні ландшафти зонального комплексу, виділеного на картосхемі Північної Америки штрихуванням.

А родючі ґрунти спричинили вирубування хвойних лісів та використання вивільненої території під орні землі

Б величезні запаси кам'яного вугілля зумовили перетворення природних пустель на індустріальний район

В безкрайні пасовища, лани пшениці, кукурудзи потіснили бізонів у заповідники та національні парки

Г глобальне
потепління та нафтові
промисли спонукали
мешканців тундри
мігрувати в північні
райони

6. Укажіть особливість географічного положення України.

А безпосередньо межує лише з трьома країнами Європи

Б усі сусідні держави є членами Європейського Союзу

В розташована серед країн, що розвиваються

Г у всіх сусідніх державах республіканська форма правління

7. На картосхемі позначено ареал поширення в Україні

А зубра

Б

ведмедя

бурого

В лисиці

звичайної

Г

тушканчика

великого

8. Який вислів містить інформацію про міграції населення в Україні?

А найбільшу моноцентричну агломерацію сформовано навколо столиці

Б частка дітей у віковій структурі населення в західних областях більша, ніж у східних та центральних

В кількість внутрішньо переміщених осіб упродовж року збільшилася на неокупованих територіях Донбасу та в Харківській області

Г переважання смертності над народжуваністю є основною причиною зменшення густоти населення в більшості областей

9. Який вид економічної діяльності характерний для підприємств, розміщених у позначених на карті осередках промислового виробництва?

А
добування
рудних
корисних
копалин

Б
добування
коксівного
вугілля

В
виплавка
кольорових
металів

Г
виробництво
труб зі сталі,
чавуну

10. За даними таблиці визначте хід обчислення показника рівня урбанізації (%) у країні.

$$A \quad 0,0108 \cdot 35 \\ 000 \ 000 = 378 \ 000$$

$$B \quad 7 \ 000 \ 000 / \\ 28 \ 000 \ 000 \cdot 100 = \\ 25$$

$$B \quad 13 \ 000 - 12 \\ 000 = 1 \ 000$$

$$Г \quad 28 \ 000 \ 000 / 35 \\ 000 \ 000 \cdot 100 = 80$$

Загальна кількість населення, млн осіб	35,0
Народжуваність, ‰	10,8
Міське населення, млн осіб	28,0
Сільське населення, млн осіб	7,0
Еміграція, тис. осіб	12
Імміграція, тис. осіб	13

У завданнях 11–16 до кожного з чотирьох рядків інформації, позначених цифрами, доберіть один правильний, на Вашу думку, варіант, позначений буквою.

Поставте позначки в таблицях відповідей до завдань на перетині відповідних рядків (цифри) і колонок (букви).

11. Увідповідніть найбільший за площею природний об'єкт та материк, на якому він розташований.

- 1 солоне озеро (море)
 2 пустеля
 3 артезіанський басейн
 4 район екваторіальних лісів

	A	B	B	Г	Д
1					
2					
3					
4					

- A Африка
 B Євразія
 B Австралія
 Г Північна Америка
 Д Південна Америка

12. Увідповідніть підприємство та основний чинник його розташування в Україні.

- 1 швейна фабрика, м. Бердичів
(Житомирська обл.)
- 2 нафтопереробний комбінат, м.
Кременчук (Полтавська обл.)
- 3 цементний завод, м. Миколаїв
(Львівська обл.)
- 4 теплоелектроцентрально (ТЕЦ), м. Київ

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

- А сировинний
Б працересурсний
В транспортний
Г науковий
Д споживчий

13. Увідповідніть область України з особливістю розселення населення в ній.

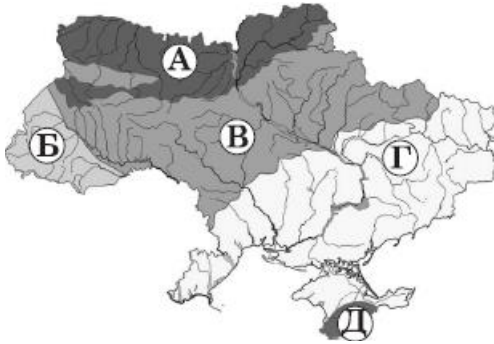
- 1 Львівська
2 Дніпропетровська
3 Закарпатська
4 Чернігівська
- А найменша в країні густота населення
Б найбільша в країні частка сільського населення
В найвища щільність сільських поселень
Г агломерації в районах гірничорудної промисловості
Д частка міського населення досягла 98 %

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

14. Увідповідніть особливість фізико-географічного районування території та її місце на карті України.

- 1 поділ природної зони на три підзони
- 2 поділ природної зони на чотири фізико-географічні краї (провінції)
- 3 поділ природної зони на п'ять фізико-географічних областей
- 4 поділ гірської країни на сім природних областей

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

15. У відповідність галузь світового господарства та напрям її розвитку на сучасному етапі.

- 1 кольорова металургія
- 2 газовидобувна промисловість
- 3 вугільна промисловість
- 4 морський транспорт
- А упровадження технологій використання вторинної сировини
- Б збільшення частки видобутку відкритим способом (у кар'єрах)
- В освоєння родовищ на шельфі Світового океану
- Г виробництво генно-модифікованої продукції
- Д формування контейнерної системи

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

16. У відповідність країну та її місце на світовому ринку продукції загального машинобудування.

- 1 Японія
- 2 Китай
- 3 Україна
- 4 Швейцарія

А є найбільшим виробником, споживачем та імпортером верстатів

Б основний виробник та експортер промислових роботів

В виробляє високоточні дорогі види верстатів переважно на експорт

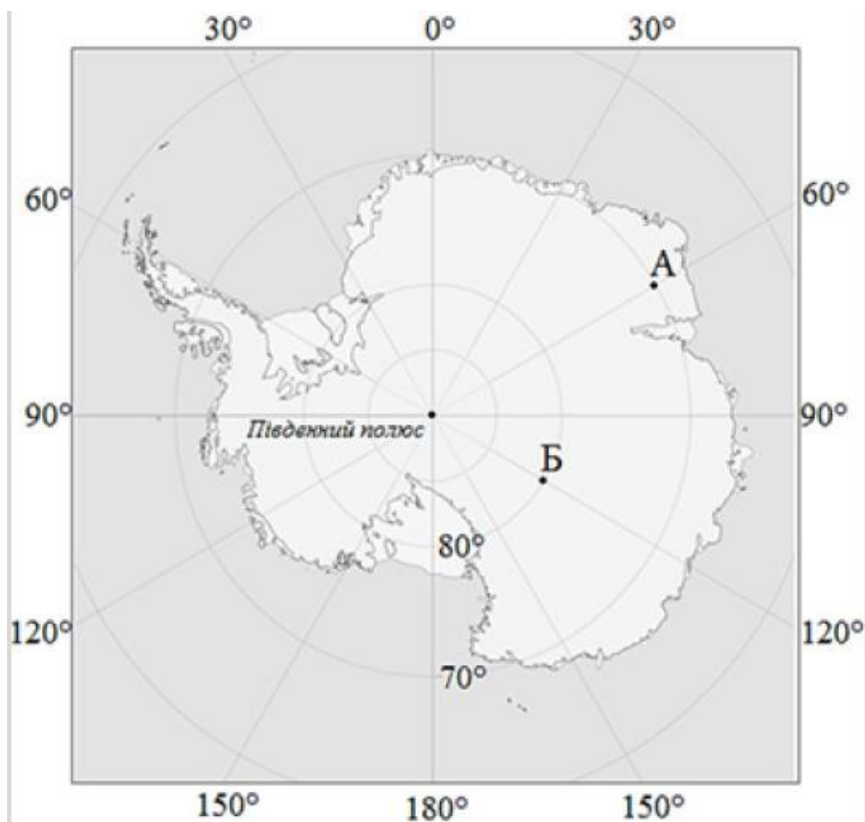
Г спеціалізується на виробництві важких недорогих металообробних верстатів

Д імпортує все необхідне металообробне та деревообробне устаткування

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

Розв'яжіть завдання 17–24, використавши наведену карту.

Одержані числові відповіді запишіть у *бланку А*.

17. Визначте відстань від точки **A** до Південного полюса (у градусах).

Відповідь:

18. Визначте географічну довготу точки **A**, широта якої становить 70°.

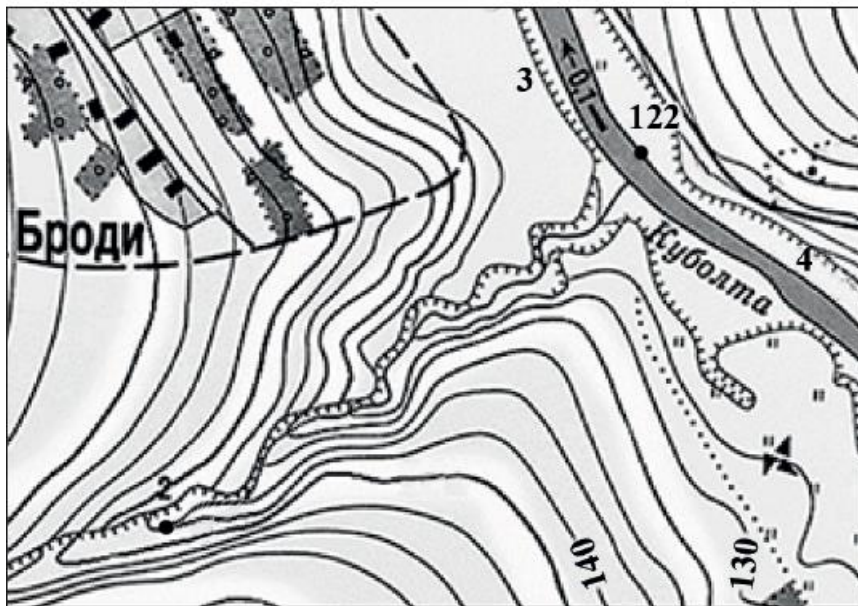
Відповідь:

19. На скільки хвилин місцевий час у точці **A** відстає порівняно з місцевим часом у точці **B**?

Відповідь:

20. Визначте відстань у кілометрах від точки **Б** до Південного полюса (1° дуги меридіана дорівнює 111 км).

Відповідь:

Масштаб 1 : 10 000

Суцільні горизонталі проведено через 2,5 м

21. Визначте абсолютну висоту, на якій розташовано гирло притоки річки Куболти.

Відповідь:

22. Визначте падіння притоки річки Куболти (у метрах).

Відповідь:

23. Визначте висоту урвища на лівому березі річки Куболти.

Відповідь:

24. На плані місцевості довжина притоки річки Куболти становить 6,5 см. Визначте її дійсну довжину (у метрах).

Відповідь:

Завдання 25–30 мають по сім варіантів відповіді, з яких лише три правильні. Виберіть три цифри, що позначають правильні, на Вашу думку, варіанти відповіді, та запишіть їх. Порядок написання цифр значення не має.

25. Укажіть спільні риси географічного положення двох материків – Південної Америки та Північної Америки.

- 1 знаходяться на південь від екватора
- 2 розташовані в Західній півкулі
- 3 їх перетинає Північний тропік
- 4 розміщені переважно в помірних широтах
- 5 лежать у широтах, де панують пасати й західні вітри
- 6 їх омивають води Атлантичного океану
- 7 розділені Тихим океаном

26. Що спричиняє заболочування північних районів України?

- 1 низовинний рельєф
- 2 значні запаси мінеральних ресурсів
- 3 слабе ерозійне розчленування
- 4 водопроникні гірські породи
- 5 надмірне зволоження
- 6 підзолисті ґрунти
- 7 трав'яниста рослинність

27. Визначте характерні особливості нафтопереробної промисловості України.

- 1 є галуззю міжнародної спеціалізації України
- 2 переробляє імпортовану та видобуту з родовищ України нафту
- 3 підприємства сконцентровано в кількох промислових районах
- 4 розташування діючих підприємств зумовлено транспортним і споживчим чинниками
- 5 сировинний чинник визначає розташування виробництва нафтопродуктів у всіх морських портах країни
- 6 найбільшим центром нафтопереробки є Кременчук
- 7 перспективний напрям розвитку галузі – кооперування з виробниками транспортних засобів

28. В Україні за обсягом виробленої сільськогосподарської продукції лідирує Вінницька область. Які чинники сприяють розвитку аграрного виробництва в цій області?

- 1 розташування в трьох зонах – лісовій, лісостеповій, степовій
- 2 родючі сірі лісові й чорноземні ґрунти на лесових породах
- 3 оптимальний для помірних широт баланс тепла й вологи
- 4 формування найбільшого в країні масиву зрошуваних земель
- 5 висока частка сільського населення
- 6 нарощування рекреаційного потенціалу
- 7 концентрування підприємств обробної промисловості

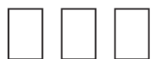
29. Проаналізуйте статево-вікову піраміду однієї з країн світу. Визначте характерні для цієї країни процеси.

30. Які чинники зумовили домінування Китаю на світових ринках текстилю та одягу?

- 1 розташування країни в Східній Азії
- 2 зменшення темпів природного приросту населення
- 3 незначна залежність виробників від імпорту сировини
- 4 значна пропозиція робочої сили на ринку праці
- 5 пришвидшений розвиток усіх галузей сфери послуг
- 6 перехід до постіндустріального етапу розвитку

7 приєднання до Світової організації торгівлі (СОТ)

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Безуглий В. В., Костащук І. І. Географія. Комплексна підготовка до ЗНО / В. В. Безуглий, І. І. Костащук. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2017. – 400 с.
2. Бичковська О. М., Горлач Н. І., Горська О. С. Географія. Збірник завдань. Заг. ред. Капіруліна С.Л. – Х.: Основа, 2008. – 126 с.
3. Географія: навч. посіб. / О. Г. Стадник, Г. Д. Довгань. – К.: Український центр підготовки абітурієнтів, 2014. – 352 с. – (Серія «Ґрунтовна підготовка до ЗНО за 100 днів»).
4. Географія. Довідник для абітурієнтів та школярів з тестовими завданнями. / Кобернік С., Коваленко Р. – К.: Літера, 2015. – 656 с.
5. Гілецький Й. Р. Географія України (Фізична географія з основами загального землезнавства): Підручн. для 8 класу. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2003.
6. Дітчук І. Л., Заставецька О. В., Ткач Д. В. Географія України: навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. – 168 с.
7. Довгань Г. Д. Географія. 6-10 класи. Тренувальні тести до всіх тем. Відповіді. – Х.: Основа, 2009. – 176 с.
8. Кузишин А. Географія: Комплексна підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання / А. Кузишин, О. Заячук. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2019. – 496 с.